

GÜNDÜZ VASSAF • Ne Yapabilirim?

İletişim Yayınları 2347 • Çağdaş Türkçe Edebiyat 394

ISBN-13: 978-975-05-2009-9

© 2016 İletişim Yayıncılık A. Ş.

1. BASKI 2016, İstanbul

EDITÖR Kıvanç Koçak

KAPAK Suat Aysu

KAPAK ve İÇ İLLÜSTRASYONLAR M.K. Perker

DÜZELTİ Burçin Gönül

BASKI Sena Ofset · SERTİFİKA NO. 12064

Litros Yolu, 2. Matbaacılar Sitesi, B Blok, 6. Kat, No: 4NB 7-9-11
Topkapı, 34010, İstanbul, Tel: 212.613 38 46

CILT Güven Mücellit · SERTİFİKA NO. 11935

Mahmutbey Mahallesi, Devekaldırımı Caddesi, Gelincik Sokak,
Güven İş Merkezi, No: 6, Bağcılar, İstanbul, Tel: 212.445 00 04

İletişim Yayınları · SERTİFİKA NO. 10721

Binbirdirek Meydanı Sokak, İletişim Han 3, Fatih 34122 İstanbul

Tel: 212.516 22 60-61-62 • Faks: 212.516 12 58

e-mail: iletisim@iletisim.com.tr • web: www.iletisim.com.tr

GÜNDÜZ VASSAF

Ne Yapabilirim?

Geleceęe Kartpostallar

GÜNDÜZ VASSAF liseyi Robert Kolej'de tamamladıktan sonra aldığı futbol bursuyla psikoloji eğitimi gördüğü George Washington Üniversitesi'nden mezun oldu. Gençliğinde ABD'de akıl hastanesi gardiyanlığından TRT'de radyo spikerliğine kadar çeşitli işlerde çalıştı. Hacettepe Üniversitesi'nden psikoloji doktorasını aldıktan sonra, uzun süre Ankara Üniversitesi Mediko-Sosyal Merkezi'nde öğrencilere psikolojik danışmanlık yaptı. Sonradan pişman olacağı, Türkiye'nin ilk zekâ testini geliştirdi. Uzun yıllar bu testlerin bir tür zekâ katliamı olduğuna dikkat çekti. Uluslararası Psikologlar Konseyi yönetim kurulu üyeliğine seçildi, Union of Psychological Science Barış Komitesi kurucu üyesi oldu, American Psychological Association'ın toplum psikolojisi bölümünün Avrupa ve Ortadoğu koordinatörlüğünde görev aldı. 12 Eylül askerî darbesinden sonra öğretim üyeliği yaptığı Boğaziçi Üniversitesi'nden istifa etti. Türkiye'de Psikologlar Derneği'nin kurucu üyelerinden olmasının yanı sıra 12 Eylül'e kadar Uluslararası Af Örgütü'nün İstanbul Şubesi başkanlığında, Tüm Öğretim Üyeleri Derneği (TÜMÖD) yönetim kurulunda yer aldı. O tarihten sonra Kassel, Marburg ve Bremen üniversitelerinde öğretim üyesi, Kanada McGill Üniversitesi Center for Developing Area Studies'de "konuk" akademisyen, Amsterdam'da Averroes Stichting'de klinik psikolog, Viyana'da Institute für Höhere Studium ve Avrupa Bilim Vakfı'nda da konuk araştırmacı olarak çalıştı. Kurulduğu günden kapandığı 2016'ya kadar *Radikal* gazetesinde "Uçmakdere" başlıklı köşe yazılarıyla 20 yıl boyunca yer aldı.

Kitapları: *Zekâ ve Zekâ Testleri Nedir? Ne değildir?* (Ankara Üniversitesi Mediko Sosyal Merkezi Yayınları, 1977); *Daha Sesimizi Duyurmadık: Avrupa'da Türk İşçi Çocukları* (Belge Yayınları 1983; İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2002); *Cehenneme Övgü* (Ayrıntı, 1992; İletişim, 1999); *Cennetin Dibi* (Ayrıntı, 1996; İletişim, 1999); *Annem Belkıs* (İletişim, 2000); *40 Yıl Önce 40 Yıl Sonra Amerika-Rusya* (İletişim, 2006); *Tarihi Yargılıyorum* (İletişim, 2007); *Türkiye Sen Kimsin?* (İletişim, 2008); *Leventnâme* (Heyamola, 2009); *Kimliğimi Kaybettim Hükümsüzdür* (İletişim, 2010); *Mostari: Bir Köprü Bekçisinin Günlüğü* (YKY, 2013); *Medeniyet, Kültür, Sanat* (İletişim, 2014); *İstanbul'da Kedi* (YKY, 2014), *Boğaziçi'nde Balık* (YKY, 2015), *Nâzım* (Aylak Adam, 2015)

Hazırlayan: *Özgürleşmenin Sorunları: Mehmet Ali Aybar Sempozyumları* (Tarih Vakfı Yayınları, 2003); *Belkıs Halim Vassaf'ın defterinden: Dumezil'in Sosyoloji Dersi Notları* (Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, 2009).

Çeviri: *Guantanamo'dan Şiirler* (Der. Marc Falkoff, Bilgin Adalı ile birlikte, YKY, 2008).

Küresel Gezi gençliği
ve
ebeveynlerine...

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR 11

Kurbağa Damat 13

I. ÇARESİZLİĞİMDE DÜŞE KALKA 17

Ne yapabilirim?

Şahı öldürseydim dünya tarihi değişir miydi?

Yılbaşı tebriki

Başkentte kır gerillaları

Ankara'da otobüs kaçıрма

Kapitalizmin slogan gaspı

Tüketici ruhlarımızın mühendisi

Tarihi ölümsüzlük

II. GENÇ-YETİŞKİN UÇURUMU 33

Platon, Elvis, Gezi

Ser verip sır vermemek: Deniz Gezmiş kuşağı

Devrimin eşliğinde Fransa: Mayıs, 1968

Che Guevara

Ebeveyn patolojisi

Tepeden inmeçi örgütler, yetişkinleri hiçe sayan gençler

Bilinçli tüketici!

Genç-yetişkin uçurumu
Egemen düzenin çocuk masalları
Otuz yaşından büyüklere güvenme!
Siyasi partilerin gençliği devşirmesi
Eylem tüketimi
Evrensel ilke fakirliği: İnsan hakları sanayisi
ve milliyetçi özgürlükler
Gülmeyen insan özgür olamaz
Mavi gözlüler zekidir
Sen üniversitede okuyamazsın
Devrimlere ne oldu?
Düzenin kalıcılığı sanrısı
Yönetilenlerin gücü
Ne olacak?

III. YENİ İPEK YOLU 73

Kabuk değiştiren dünya
Yeni İpek Yolu
Hedonist '68, Özverili Gezi
Gençliğin tarihî evrimi
Şaşkın devletler
Küresel Gezi

IV. SAVAŞ ve BARIŞ 85

Bu savaş kazanılamaz
Savaş terörizmi
Tarihi nasıl bilirsiniz?
Bana ne tarihinizden
Savaşa hazır olmak
Şikâyetle yetineni sustur!
Ulus-devletin sonuna doğru: Paralı askerler
Özelleştirilen savaşlar
Düzenin iflas bilançosu
Düşman kim?
Ülkene saldırmışlar, savunmayacak mısın?
Haklı savaş ve Türkiye

V. ADI KONMAMIŞ SAVAŞLAR 115

Çocuklar son kölelerimiz

Nestle bebekleri

Kimin aklına gelirdi?

Zekâ katliamı

Kanser çubukları

Olimpiyat meşalesi

Gezegimizin katilleri-I

Gezegimizin katilleri-II

Gezegimizin katilleri-III

Moloch

Cinsellik savaşları

Altıncı yok oluş

VI. SAVAŞ KAÇINILMAZDIR YALANI 141

Saldıran şempanzeler, sevişen bonobolar

Modern Savaşçı, İlkel Barışçı

Patoloji olarak saldırganlık

Türümüzün akıl hastaları

Vatan için savaşmak

Ses verin ölümler

VII. MEŞRUIYETİNİ YİTİREN DÜZEN 155

Bize rağmen savaş

Bize rağmen kapitalizm

Bize rağmen ulus-devlet

Bize rağmen din

VIII. AMERİKA 177

Amerika'nın Misyonu

Yankee go home!

Hepimiz Amerikalıyız

Barışa giden yol

Emperyalizmin cehaleti

Amerika Başkanı Kim Olacak?

Çağrım

IX. YARINA DOĞRU
DEVİRİMSİZ DEVRİMLER 195

“Şıkları söyle amca”
Açlar ve aceleleri var
Devrimsiz devrim
Sol üzerine gecikmiş notlar
Örgütlenme
Eylem
Devrim sustu mu?

X. SAVAŞTA NASIL YAŞANIR? 223
Mozart'ın 40. senfonisi

XI. GELECEĐE KARTPOSTALLAR 231

Dünya
Şehir
Aile
Cinsellik
Arkadaş
Üniversite
Sanat
Spor
Turizm
Yeni İnsan

Çukurdaki Kurbağa 287

TEŞEKKÜR

2015 akademik yılı “Barış Konuőuyor” açılıő dersine beni davet eden ODTÜ Öğretim Elemanları Derneği’ne, ODTÜ öğrencilerine, konuőmamı deőifre eden Sırma Altun’a, metni okuyan Ceren Ergenç ve Őiir Özbilge’ye, çizgileriyle metni yaőatan M.K. Perker’e, editörüm Kıvanç Koçak’a teşekkür ederim.

Kurbağa Damat

Hindistan'ın güneyindeki Pullipodupet köyünde her yıl küçük bir kız kurbağa ile evlendirilir. Törende geleneksel evlilik kuralları uygulanır. Köyün yarısı damadın, yarısı gelinin ailesini temsil eder. Damat, beyaz at üstünde, bando eşliğinde gelinin evine gider. Çift, onurlarına adına yakılan kutsal ateş etrafında yedi defa döner, gelinin tülbendi damadın eşarbiyle birleştirilir, rahip ikisinin kafasını birbirine dokundurur. Düğün yemeği bitiminde kurbağa göle salınır. Gelin, ilkokulda eski hayatına döner. Büyüdüğünde ikinci eş almakta serbesttir. Hintli bir gazeteci Pullipudupet'teki töreni izlemeye gider. Köylülere, neden her yıl genç bir kızı kurbağayla evlendirdiklerini sorduğunda, "Kendimizi bildik bileli böyle" derler.

Eliott Weinberger

ÖNSÖZ

Ne Yapabilirim? benim gibi, bir harekete, örgüte, partiye, hatta ideolojiye bağlı olmayanlara sesleniyor. Elinizdeki metin, ODTÜ öğrencilerine barış üzerine yaptığım konuşmanın genişletilerek kitaplaşmış hali.

Tepkilerimizde kendimizi tekrarlamadan, çaresiz çırpınışlarda tükenmeden, “ne yapabilirim”i düşünmeye, yeni bir yaşam ahlâkını tartışmaya açmak istiyorum.

Kötümserliğe kapılıp edilgenleştikçe, değişim erteleniyor, düzen sürüyor.

Değişim biziz.

GV
Boston, 2016

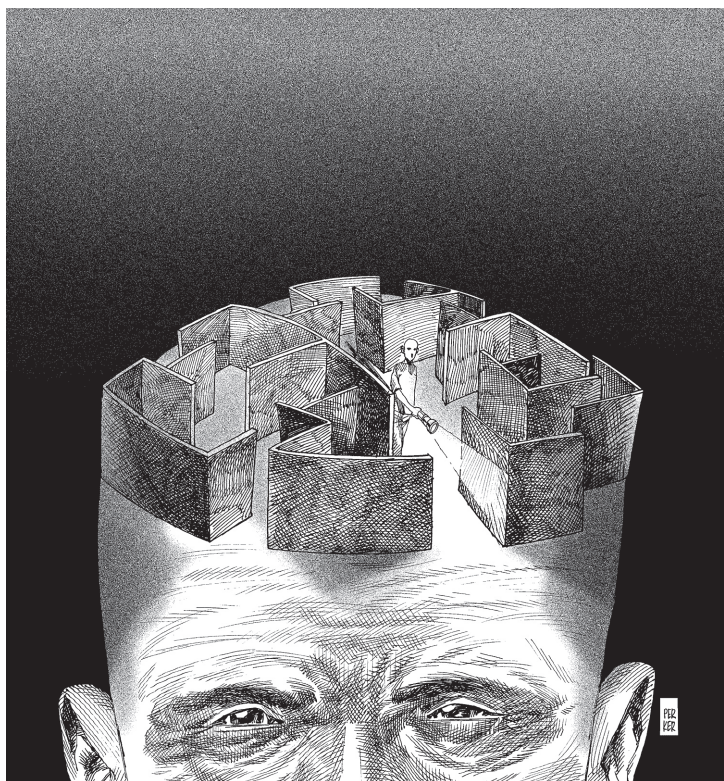

I

ÇARESİZLİĞİMDE DÜŞE KALKA

Ne yapabilirim?

Ne yapabilirim?

Dünyanın bu halinde...

Gezegelimiz diyebilsem,

Haddimizi bilseydim.

Uzayın bu uç köşesinin karanlığında,

Yarı ömrünü tamamlamış,

Kırılğanlaştırdığımız gezegenimizde,

Türümüzün aymazlığı karşısında ne yapabilirim?

Dünyamız deyip, kendimize odaklanıyoruz.

Amerika'da dört kişiden biri,

Güneşin, dünyanın etrafında döndüğüne inanıyor.

Geriye kalanlarımız?

Kaçımız ilkokulda kafamıza çakılanların ötesine geçebilir?

Dünyanın yuvarlaklığını kanıtlayabilir?

Bilimin gelişmesiyle cehaletimiz ters orantılı.

Kendimize biçtiğimiz rollerde taraflaşırken ufkumuzu daralttık.

Doğayı parselleyip küçültürken gezegenimize yabancılaştık.

Yıldızları, güneşin doğuşunu, batışını,

Kendimizi hapsettiğimiz şehirlerimizde göremez olduk.

Varoluş sürecimizin %95'inde yaşayan avcı toplayıcı insanı,

21. yüzyıl insanından çok daha farkındaydı kainatın

yüceliğinin.

Gezegen bilincine ulaşamadıkça aymazlığımızın

mahkûmuyuz.

Tükettiğimiz markaların logolarını teker teker tanırken,

Adlarını saymadığım,

Yedi gezegen komşumun zavallı dünyahısıyım.

İlle uzaydan "öteki" mi gerekli biz olabilmemiz için?

Gezegelimizi paylaştığımız türlere duyarlılığımızda,

“Biz” diyebilmemiz için?
Rüyalarımız tekdüzeleşir,
Böl-yönet düzeninde
Birey yüceltilip bencilleştirilirken,
Aidiyetlerimizin gönüllü köleleri,
Belirlenmiş seçeneklerin kalebentleriyiz.
Her gün yeni felaket haberiyle uyanıyorum.
Ne yapabilirim?
Vicdanın sızlarken sen ne yapabilirsin?
Biz ne yapabiliriz?

Şahı öldürseydim dünya tarihi değişir miydi?

21 yaşındaydım.
Babamın ölümünde çaresizliği yaşadım.
Cenazeden sonra annemle birlikte, yengemin akrabalarının
Kuşadası'ndaki Kısmet Oteli'ndeyiz.
Galiba ikinci gündü. Etrafta telaş. Otel misafirlerden
boşaltıldı.
Güvenlik önlemleri alındı.
Nedeni yeni gelen iki konuk.
Dönemin Dışişleri Bakanı İhsan Sabri Çağlayangil'le
İran diktatörü Şah Rıza Pehlevi. Baş başa müzakerelerde
bulunmak üzere birkaç günlüğüne otelimize yerleştiler.
Yıl 1971. Şah, dünyaca nefret duyulan, görüldüğü yerde bir
kaşık suda boğulacak kişi konumunda. Gizli polisi SAVAK
işkence fabrikası. İktidarını, petrolü millileştirdiği için
Başbakan Musaddık'ı deviren CIA ve İngiliz istihbaratına
borçlu.
Şah önüme gelmiş!
Aynı oteldeyiz! Sıkıldıklarında konuşabilecekleri annem,
bir de ben. Güvenlik nedeniyle dışarıya çıkmaktan

korkuyorlar. Kahve içiyoruz. Sohbet ediyoruz. Karşılıklı sigaralarımızı yakıyoruz.

Geceleri uykum kaçıyor.

Sadece babamın acısından değil.

Şahı öldürsem dünya tarihini değiştirebilir miyim?

İran halkını istibdat rejiminden kurtarabilir miyim?

Marx'ın 11. tezindeki gibi mesele dünyayı değiştirmekse, ömrümde bundan iyi fırsat karşıma çıkar mı?

Kendimi suikastçıların yerine koydum.

Ne tarihi değiştirmişler ne adları aklımızda.

Avusturya veliahdı öldürülmesine Birinci Dünya Savaşı çıkmayacak; New York'ta İkiz Kuleler'e intihar saldırısı olmasa ABD, Afganistan'a girmeyecek, Irak'ı işgal etmeyecek, Çin'i, Rusya'yı kuşatan üsler kurmayacak mıydı?

Dünya suikast lideri Amerika'da Lincoln, Garfield, McKinley, Kennedy gibi başkanların öldürülmesi, ülkenin iç politikada muhafazakâr, dış politikada emperyalist tutumunu değiştirmede.

Fransız ve Sovyet devrimleri kraliyet ailelerini katletti; Osmanlı ve Habsburglar hanedanlarını alaşağı etmekle yetindi; İngiltere'de, İskandinavya'da saraylarındalar.

Ne fark etti?

Üç aşağı beş yukarı, hepsi egemen düzenin farklı oyunlarında.

Galileo dünyanın güneşin etrafında döndüğünü kanıtladı. Kopernik'in kuramını doğruladı. Kilise'nin engizisyon tehdidi nedeniyle kahramanlaştırıldı.

Kahramanlaştırılmanın ibret vericiliğini, Galileo, Brecht'in ağzından, şu sözlerle ifade eder: "Ne yazık, kahramana ihtiyacı olan memlekete."

Bir şeyler için canımızı feda etmenin doğru olduğuna o denli şartlandırıldık ki,

“Ne yapabilirim?” çaresizliği bizi uç noktalara
götürebiliyor.
Hele doyumsuz gençlik hayallerimizin peşinde,
Çaresizliklerine isyan edenlere öykündüğümüzde.
Onları kahramanlaştırdığımızda,
Ağıtlarla kurbanlığı yücelttiğimizde.
Vicdanımızın sızlaması, haddimizi bilmezliğimizi
pekiştiriyor.
Eylemlerin ön saflarında devleşip tarihe geçmeye can
atanlar takdirle karşılanıyor.
Kendimizi öne sürdükçe, sırtımızı sıvazlayanlar peyda
oluyor.
Oysa, ahkâm kesicilerimize rağmen, bal gibi biliyoruz
tarihin iki kere iki dört formülleriyle açıklanamayacağını;
farkında bile olmadığımız bin bir olayın yan yana
gelmesiyle oluşup değiştiğini.
Yine de katillige özendiriliyoruz.
New York Times okur anketi: “Geçmişe yolculuk
yapabilseydiniz, Hitler’i bebekken öldürür müydünüz?”
%42-Evet. %28-Emin değilim.
%70 potansiyel katil!
Adam öldürmekle dünya değişmiyor.
İşte Tolstoy’un *Savaş ve Barış* romanı.

Yılbaşı tebriki

12 Eylül darbesine dokuz ay var.
Yaklaştığı hissediliyor.
Uluslararası Af Örgütü İstanbul başkanayım.
İstikrarsızlaştırma provokasyonları başlatılmış.
Sağ-sol birbirine kırdırılıyor.
Siyasetçiler birbirleriyle konuşmuyor.